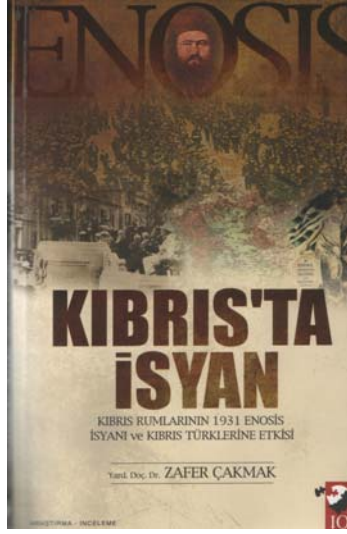

kararı vermiştir. Yine sırf Dede Korkut ile, Manas destanı ile ilgilendikleri için tutuklanan ve öldürülen Türkologlara dikkat çekmiştir. Yargılanan sadece Türkologlar ve aydınlar değildir. Bazı edebî eserlerdeki tipler bile Türk birliğine hizmet ettikleri ve tehlike olarak düşünüldükleri için yargılanmış ve bu durum da eserde ele alınmıştır. Türk birliğine hizmet ettiği düşünülen destanlar, efsaneler, şiirler, Türk dili, sanatı, kısacası Türk kültürü yargılanmıştır. Ancak uluslararası arenada baskı ve zulme uğrayan Türkler olunca sürekli sessiz kalmış ve göz yumulmuştur. Bu eser bu sessizliğe karşı bir haykırıdır.

Bu çalışma büyük Türk milletinin ve kalbi millet sevgisi ile atan aydınlarının çektiği büyük sıkıntının aynaya yansımalarıdır. Görmesini bilen gözlerle eşsiz bir hediyedir.

Sezgin DEMİR



KIBRIS'TA İSYAN

Zafer Çakmak, Kıbrıs'ta İsyân-Kıbrıs Rumlarının 1931 Enosis İsyânı Ve Kıbrıs Türklerine Etkisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul-2009, 256 S.

Kıbrıs, stratejik konumu, doğal güzellikleri ve yer altı zenginlikleriyle tarih boyunca kargaşaların, çalkantılı siyasi olayların, isyanların ve savaşların yurdu hâline gelmiştir. Akdeniz'in tarih boyunca paylaşılmayan bu adasında ilk yaşam izleri milattan önce 7000'li yıllara uzanmaktadır. Neolitik döneme rastlayan bu dönemde adada yaşayan ilk insanların Anadolu ve Mezopotamya'dan geldikleri buluntulardan anlaşılmaktadır. O tarihten itibaren birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Kıbrıs, binlerce yıl farklı yönetimler altına girmiş, Sezar'ın aşkını kanıtlamak için Kleopatra'ya bu adayı sunduğu efsanesi gibi âdeta uygar-

lıktan uygarlığa sunulmuş bir armağandır.

XVI. yüzyılda Anadolu, Suriye ve Mısır'a hâkim olan Osmanlı Devleti, Doğu Akdeniz'de de tam bir hâkimiyet kurmak istemiş ve bu amaçla Venediklilerin elinde bulunan Kıbrıs'ı 1571 yılında fethetmiştir. Osmanlı idaresinde beylerbeylik statüsünde bulunan Kıbrıs'ta Türk nüfusa duyulan ihtiyaç üzerine XVII. yüzyılın sonuna kadar Anadolu ve Rumeli'den otuz bine yakın Türk Kıbrıs'a yerleştirilmiş ayrıca Venedik Devleti'nin zulmünden kaçan yerli halk da Kıbrıs'a geri çağırılmıştır. 308 yıl Osmanlı Devleti'nin idaresi altında kalan Kıbrıs'ın yönetimi 1878 yılında İngiltere'ye devredilmiştir. XIX. yüzyılın başından itibaren dünyada görülen ekonomik, siyasi ve askerî değişiklikler Kıbrıs'ı da çok yakından etkilemiş; Ada da var olan yaşayış bütünüyle değişikliğe uğramıştır.

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin önlenemez gerileyişi, idaresi altında bulunan ve yabancı devletlerden güç alan etnik toplulukların iştahını kabartmış; yüzyıllardır kendi haklarını gözeten Osmanlı'ya karşı ihanette yarışmışlardır. İhanet yarışında bayrağı taşıyan Rumlar, XIX. yüzyılın başından itibaren, bağımsız bir Yunan devleti kurmak için faaliyetlerini arttırmışlardır. Bu faaliyetlerini de kurdukları bazı gizli cemiyetler aracılığıyla sessiz ve derinden yürütmüşlerdir. 1878'de Kıbrıs yönetiminin İngiltere'nin eline geçmesi Rumların Enosis propagandalarını da kolaylaştırmış ve yaygınlaştırmıştır.

1878 yılından itibaren gelişen olaylar zinciri Kıbrıs'taki Türkleri gittikçe zor durumda bırakmakta diğer yandan da Rumların ekmeğine

yağ sürmektedir. Takvimler 11 Eylül 1931'i gösterdiği gün, yükselen Enosis taraftarları ve fırsatçı Rum liderler, uygulamaya konan Yeni Gümrük Vergi Yasası'na tepki olarak bir miting düzenlemiş ve 1931 Enosis isyanının ilk fitili ateşlenmiştir.

Bugüne kadar Kıbrıs tarihi bir bütün olarak ele alınmamış ve bu nedenle birçok ayrıntı gözden kaçırılmıştır. 1931 Enosis isyanı da bu ayrıntılardan biri olmakla birlikte araştırmacıların pek üzerinde durmadığı bir konu olagelmıştır. Doç. Dr. Zafer Çakmak "Kıbrıs'ta İsyankıbrıs Rumlarının 1931 Enosis İsyanı ve Kıbrıs Türklerine Etkisi" adlı eserinde yukarıda bahsettiğimiz isyan sürecini ve Ada'da yaşayan Türklerin durumunu derinlemesine incelemiştir. IQ Kültür Sanat Yayıncılık tarafından 2009 yılında yayınlanan bu eser Kıbrıs ve Enosis isyanı hakkında yazılan çok sayıda makale ve kitap arasında farklı bir bakış açısı ve zengin bir arşiv dayanağı sunmaktadır.

Çakmak, eserine "Osmanlı Yönetimi Döneminde Kıbrıs" (s. 13-17) ve "Kıbrıs'ın İngiltere'ye Devri" (s. 17-21) alt başlıklarından oluşan "Giriş" (s. 13-21) bölümüyle başlamış ve eserini "Sonuç" ve "Ekler" bölümleriyle birlikte yedi bölümden oluşturmuştur.

Eserin ilk bölümü "Kıbrıs'ta Rumların Enosis Faaliyetleri" (s. 21-87) adını taşımaktadır. Bu bölüm içerisinde Yunan isyanından sonra Rumların Kıbrıs'ta yaptığı Enosis faaliyetleri üzerinde durulmuş, belirli odak noktaları çerçevesinde bu faaliyetler incelenmiştir. Yazar bu kısımda özellikle İngiltere'nin Ada üzerinde yaptığı yönetsel değişik-

liklerin Kıbrıs'ın şekillenmesi noktasında büyük rol oynadığını ve adadaki Enosis faaliyetlerinin alt yapısal hazırlıklarının bu yönetsel değişikliklerle ilgisinden bahsetmiştir.

“Kıbrıs'ta Rumların Enosis İsyanı” (s. 87-133) başlığını taşıyan ikinci bölüm ise 11 Eylül 1931 yılında ilk devinimini kazanıp gittikçe hız kazanan isyan bütün ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Bu bölümdeki alt başlıklarda isyanın çıkış sebepleri, isyanın çıkışı, isyanın Kıbrıs'ta yayılması ve İngiltere'nin isyana müdahalesi ve isyanın bastırılma süreci kronolojik olarak belgeler ve dikkat çekici yorumlar ışığında ele alınmıştır. Bu kısımda yazarın özellikle üzerinde durarak işlediği konu İngiltere'ye rağmen Rumların ve Yunanlıların vazgeçilmez bir şekilde Enosis'i gerçekleştirme çabalarındaki ısrarları olmuştur. Hatta İngiltere'nin Enosis'i reddetme kararının Rumları adeta çıldırttığı ve bu konuda taviz vermeyeceklerini açıklayan Rumların Milli Konsey'e bağlı olarak kurdukları Milli Örgüt'ün Enosis'i gerçekleştirmek uğruna “her kuvvete ve vasıtaya başvurmak” anlayışı çerçevesindeki faaliyetleri işlenmiştir. Ayrıca bu bölümde özellikle M. Necati Bey'in Türkiye'nin coğrafi, siyasi ve tarihi bağlantıları açısından Ada üzerindeki hakkını ve haklılığını vurgulayan “Bu Ada Anadolu'nun bir parçasıdır. Burada kendini yabancı hissedendenler Yunanistan'a gidebilirler.” ifadesine de yer verilerek Türklerin Kıbrıs konusundaki hassasiyetleri üzerinde de durulmuştur.

Eserin üçüncü bölümüne “İsyan Karşısında İngiltere ve Yunanistan'ın Tutumu” (s. 133-159) adı

verilmiştir. Bu bölümde ayrı başlıklar altında, Enosis isyanına İngiliz ve Yunan hükümetlerinin tutumu ile kamuoyunun tutumu ele alınmıştır. İngiltere ve Yunanistan'ın isyanın neresinde durduğu ve hangi pence-re-den bu önemli olaya yaklaştıkları incelenmiştir. Özellikle bu kısımda Yazar, İngiltere'nin isyan karşısında almış olduğu tedbirlere dikkat çekmiştir. Bu bağlamda İngiliz Hükümeti'nin Sömürgeler Bakanı'na ve Kıbrıs Valisi'ne verdiği sınırsız yetkiler işlenmiş olup isyancılara karşı yargılama, sınır dışı etme, sürgün, sansür ve yasaklamalar, Atina Büyük Elçisinin istenmeyen adam ilan edilerek Yunanistan'a gönderilmesi vb. İngiliz Hükümeti'nin tedbirleri arasında göze çarpmaktadır. Yazar, bunun yanında Yunan Hükümeti ve toplumunun isyanı destekleyici rolünü de vurgulamaktadır. Bunun dışında Atina'daki Ermenilerin de tarihi Türk düşmanlığı rolünü yeniden üstlenerek kurdukları silahlı grupları adaya yönlendirdiği, kiliselerde ayinler düzenleyerek isyanı desteklediğine de yer verilmiştir.

Dördüncü bölüm Ada'da yaşayan Türklerin isyan karşısında maruz kaldıkları etkiye bir yabancı gözüyle değil yine aynı soydan gelen Anadolu Türklerinin bakışı ve duruşu konusunda okuyucuya bilgi vermektedir. Çakmak, “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türkiye'nin Takip Ettiği Kıbrıs Politikası” (s. 159-171) adını verdiği bu bölümde Lozan antlaşmasından ve 1931 Rum isyanından sonra genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs politikasını ayrı ayrı incelemiş, kaynayan kazan durumundaki Kıbrıs'a Türkiye Cumhuriyeti'nin yaklaşımını gözler önüne sermiştir. Yazar bu kısımda Kıbrıs'ın tarihi ve

stratejik önemine, güvenlik konusundaki endişelerine ve Ada'daki Türk toplumunun geleceğine yönelik politik hamleleri okuyucuya sunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür, sağlık, eğitim, spor vb. alanlarda Ada'daki Türklere sağladığı imkânlar, Kıbrıs Türklerinin Atatürk inkılâplarına yabancı kalmamasını sağlamış ve uyum sürecini hızlandırmıştır. Yazar, eserinde Kıbrıs Türklerinin Türklük şuurunu güçlendirip canlı tutmak amacıyla, başta Atatürk olmak üzere Türk devlet adamlarının Hamidiye gemisini Kıbrıs'a göndermelerinden de bahsederek, Türkiye'nin Kıbrıs politikasını bütünüyle işlemiştir.

Rumların başlattığı, Ermenilerin desteklediği, Yunanistan'ın garantörlük yaptığı ve İngilizlerin küçümsemediği bu isyandan en büyük yarayı Türk toplumu almıştır. Eserin beşinci bölümü de Kıbrıs'ta yaşananların Türk toplumunun isyandan ne derece ve nasıl etkilediğini okuyucuya sunmaktadır. "İsyanın Kıbrıs Türk Toplumuna Etkisi" (s. 171-211) başlığını taşıyan bu bölümde; Türk toplumunun isyan sırasındaki tutumu, isyan sonrasında Türklerin yaşadığı sıkıntılar ve İngiliz yönetiminin baskıları karşısında Kıbrıs Türklerinin Türkiye'den beklentileri ayrı başlıklar hâlinde incelenmiştir. Yazar isyana karşı Türk toplumunun gösterdiği tutumu; isyanın patlak vermesiyle Türk toplumunun Rumların karşısında yer alarak bu isyana destek olmamaları, "anavatan" olarak gördükleri Türkiye Cumhuriyeti'ne kayıtsız şartsız bağlılıkları ve isyan sırasında güvenlik güçleriyle hareket ederek gerektiğinde Kıbrıs için savaşmaları verilerini kullanarak okuyuculara sunmuştur. İsyan

sebebiyle yaşanan ekonomik, eğitim alanında yaşanan ve temsil konusunda yaşanan sıkıntılar gibi konuları da belgeleriyle su yüzüne çıkararak, isyanın Türk toplumuna olan etkisini topyekûn incelemiştir.

256 sayfadan oluşan bu önemli eser etkili bir "Sonuç" (s. 211-215) bölümüyle sonlandırılmış ve o dönemde yaşanan ve karanlıkta kalan bu önemli olaya ışık tutmuştur. Eserin 215. ve 235. sayfaları arasında yer alan "Ekler" bölümünde ise 1931 isyanı hakkında önemli belgelerin tıpkıbasımlarına yer verilmiştir. Yerli ve yabancı kaynaklı resmi belgelerin eserde titizlikle kullanıldığı ekler bölümünden de anlaşılabilir. Bunların yanında kullanılan zengin kaynakça bu çalışmanın önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Doç. Dr. Zafer Çakmak, "Satvet-i Milliye Gazetesi (Transkripsiyon ve Asıl Metin)", "İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi" ve "Nyon Antlaşması" gibi önemli eserleri, ulusal ve uluslar arası birçok dergide yer alan yayınları, katıldığı bilgi şölenleri ve konferanslarıyla Türk tarihine ve kültürüne önemli katkılarda bulunmuştur. Çakmak, tanıtmaya çalıştığımız "Kıbrıs'ta İsyân-Kıbrıs Rumlarının 1931 Enosis İsyânı ve Kıbrıs Türklerine Etkisi" adlı çalışması ile de Türk dünyasına, coğrafyasına, tarihine ve kültürüne ışık tutacak yeni eser ortaya koymuştur. Eserinden dolayı Doç. Dr. Zafer Çakmak'ı kutluyor ve çalışmalarının devamını diliyoruz.

Veysel İbrahim KARACA